

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 629.

CHICAGO, ILL., dne 2. oktobra (October 2), 1919.

LETO—VOL. XIV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

Kakšno rešitev železniškega problema predlaga delo.

Glenn E. Plumb, čigar načrt za nacionaliziranje ameriških železnic je povzročil obširno diskusijo, je objavil v reviji *The Nation* sledeči članek o tem vprašanju:

Dva milijona ameriških organiziranih železniških delavcev sta odobrila načrt, po katerem naj bi vlada odkupila železnice in jih demokratično upravljala. Ameriška federacija dela je ta načrt v načelu odobrila in naložila svojemu izvrševalnemu odboru, da naj sodeluje z železničarskimi organizacijami za doseg tega cilja. Gompers je sprejel častno predsedništvo lige, s katero posredovanjem mislijo železničarji voditi svojo kampanjo. Zato se lahko pravi o tem planu, da je to železniški problem, delo rešitve. Ni treba povdarjati važnosti dejstva, da je pet in pol milijona najboljših delavcev v tem ene misli. V kratkem je plan sledeči:

1. Vlada naj odkupi vse privatne železniške interese.

2. Vodi naj jih kot enoten sistem s svetom, sestavljenim iz petnajstih ravnateljstev. Pet izmed njih naj določi predsednik, da zastopajo javnost, pet naj jih volijo operirajoči sistemi, pet pa uslužbenci.

3. Korporacija je brez denarnega kapitala. Konec leta naj se, kadar so izplačani vsi izdatki, spojeni z operacijo železnice in poravnane gotove določene dolžnosti, prebitek razdeli na dva enaka dela: En del dobi vlada, drugega pa upravni uradniki in ostali uslužbenci kot dividendo dela. Če presega v kateremkoli letu delež vlade pet odstotkov kosmatega dohodka, je dolžnost meddržavne trgovske komisije, da zniža transportne tarife, tako da pogoltnejo ti vladi pripadajoči znesek. Delež, ki pripada uslužbencem, se mora izplačati vsem enako, toda upravni uradniki morajo dobiti dvakrat visoko dividendo kakor ostali delavci.

4. Nove linije naj, kolikor je mogoče, plačajo tiste občine, ki bodo imele največjo korist od njih. Ako plača kakšna občina vse, kar je njena dolžnost, da more dobiti železnico, je korporacija dolžna, da jo izvede. Če ne more plačati vsega, doplača vlada lahko ostanek iz svojega prebitka — če spozna to za koristno. Nadalje izvede vlada lahko železnice na svoje stroške tudi v mestih, ki nimajo od tega nobenega dobička, če je to na korist cele železnice.

5. Določen delež kosmatega dobička mora pripasti amortizacijskemu fondu, iz katerega se bodo plačevali bondi, s katerimi odkupi vlada železnice. Dokler ne ustanove sodišča cene tega imetja, dobe železniške družbe polovico sedanje najemnine. Ti

zneski se obračunajo od kupne cene. Končno bo ves z nakupi napravljen dolg poplačan.

6. Sedanja pravica meddržavne trgovske komisije, da določa tarife, se ne sme prikrajšati.

7. V slučaju, da ne izpolni korporacija pogojev kontrakta, ima kongres pravico, da ji odvzame charter.

Tukaj so torej trije družabniki, naj se upravljajo železnice kakorkoli — kapital, delo in javnost. Kakor je jasno, je uspeh uprave odvisen od harmonije teh treh faktorjev. Ako upravlja železnice kapital — kakor jih je upravljal v preteklosti, z namenom, da nabere zase čim več denarja — nima delo razloga, da bi se trudilo, kajti vsak pomnoženi trud koristi le obogatitvi delodajalcev. Očitno je, da plačuje javnost — Ne ni uprava železnice dobra — previsoke tarife. Uspešnost je čisto človeški problem in se ne more doseči, če ni ničesar, kar bi podpiralo kooperacijo med upravnimi uradniki in njih ljudmi, ali če se ne uvajajo boljše metode, ki so v veliki meri odvisne od kooperacije. Nadalje je očitno, da ne ovira železnice nič, da navajajo neresničen kapital kot vzrok za povišanje transportnih stroškov, če ne kontrolira javnost njih finan in izdatkov.

Javnost ima moč, da regulira tarife, toda enostavno brezmočna je v pričo dveh razlogov visokih cen. Pri določevanju njih visokosti se ne more jemati v ozir pomanjkanje upravnih sposobnosti. A sedanja umetno dvignjena, zlagana vrednost železnice kaže, da se ljudje, ki določajo tarife, preveč ozirajo na zahteve železnice, ki niso bile po našem mnenju nikdar opravičene. Delo hoče uvesti železniške interese v novo ravnovesje. Namesto da bi dalo kapitalu glavo, javnosti dozdevno kontrolo železniških sistemov, samo pa med obema ostalo brez moči, zahteva delo priznanje dveh nevtajivih resnic: Da je sposobnost najdragocenejša sila na železnicah, in da ni javnost kapitalu ničesar dolžna, razen razumnega dobička od investiranega kapitala.

Razdeljevanje dividend med uslužbence naj povzdigne njih uspešnost. Tako, kakor se danes upravljajo železnice, ni nikakršne povzbuje razunade, da se tudi najsiromašnejši človek včasih lahko dvigne v višje vrste. To priliko, na katero kažejo pošamezni Američani pogostoma, pa najde le izredno majhno število ljudi. Tudi če bi se bil vsak finančnik ali industrijalni vodja povzpел iz delavnice na mesto svoje sedanje avtoritete, je število tistih, katerim se to ni posrečilo, ogromno v primeri z nji-

mi. Tudi ni razloga, zakaj naj bi se tisti, ki so ostali zadaj, tolažili, da pridejo na svetu "naprej". Ako naj bo edina povzbuda za povzdigo to, da se človek reši sedanjega dela, ni taka povzbuda hvale vredna. Človeška družba mora napraviti človeka zadovoljnega z njegovim delom in gledati, da ga pripravi do tega, da bo to delo boljše opravljal. Res, tisti, ki so prišli više, so se najbrže izkazali v manj pomembnih položajih. Ali vsak človek ima gotovo stopnjo sposobnosti in človeška družba bi jih morala na ta ali oni način razvijati za skupno korist. Cilj civilizacije je povišati tisti delež, ki ga more posameznik prispevati, pa dajati za opravljeno delo ne le najnujše za vzdrževanje življenja, ampak liberalnejšo nagrado.

Železnice ne nagrade nikakor podjetnosti med svojimi uslužbenci. Ako dosežejo skupno ali pa posamezno kakšne prihranke, nimajo nikakršne nagrade za to. To se pravi: Če povišajo svojo aktivnost, povišajo s tem le dobiček kapitala. V široki kategoriji "znanstvene uprave" so neštene metode, s katerimi bi se dal železniški promet silno izboljšati in napraviti cenejši. Toda ne uvajajo se. Zakaj ne? Delavcem ne teknejo inspektorjeve ure in nariši "strojevodniških sposobnosti." Ali pa se more od njih razumno zahtevati, da naj delajo več in več le za obogatitev drugih? Ekspertni upravniki se trudijo, da bi prodrli proti ljudskemu zakonu. Toda uvedite te reforme v soglasju s tem zakonom, popravite jih, da bodo vodile k večji svobodi namesto k večji sužnosti, in gotovo bodo imele uspeh. Ves nauk o povišani produktivnosti sloni na zmoti, če se ne pazi na demokratičnost. Če ni dobiček, ampak produktivnost prvi cilj industrije, jo je mogoče zagotoviti le z razumnim priznanjem temeljnih črt ljudskega značaja.

Očitajo, da zahteva delo od vlade, da naj odkupi železnice in jih odda uslužbencem za njih udobnost in zabavo. Na to upozarjajo, da ima upravno uradništvo in uslužbenci v svetu ravnateljev deset zastopnikov, javnost pa le pet. Zakaj naj bi se javnost, ki je lastnica železnic, odrekla kontroli? In kako naj se prepreči zveza teh dveh skupin, če bosta hoteli povišanje mezd ali uničenje službe? Odgovor je enostaven. Predvsem ni nobenega dobička kot takega, ampak le dividende od povišane uspešnosti bodo. Načrt skrbi za postopno znižavanje voznine, če stopijo dividende nad gotovo stopnjo.

Nadalje ne bi smel biti nihče v dvomu o procentih dividend. Razlika med desetimi procenti od kosmatega operacijskega dohodka in desetimi procenti od kapitala znaša na stotine milijonov. Deset procentov od kosmatega operacijskega dohodka v znesku štirih milijard dolarjev bi znašalo 400.000.000 dolarjev; deset procentov od svote, s katero so železnice sedaj kapitalizirane, bi znašalo 1.300.000.000 dolarjev. Dividenda, pripadajoča uslužbencem zanjih povišano produkcijo, se ne more primerjati s sedanjim dividendnim tarifom od kapitala. Če presega v kateremkoli letu na vlado odpadajoči delež pet odstotkov kosmatega operacijskega dohodka, se morajo transportne cene po načrtu dela znižati za

pet odstotkov. Vzemimo, da bo vlada imela delež od dvanajstprocentnega prebitka, od 4.000.000.000 dolarjev operacijskega dohodka, in da dobi 240.000.000 dolarjev ali šest procentov. Ako ni nobenih drugih prihrankov in se promet ne poviša prihodnje leto, pripade uslužbencem le 240.000.000 dolarjev, katere si razdele z državo. Naše prepričanje je, da mora tako znižanje navesti uslužbence na nadaljnje izboljšanje službe in da bo to pomenilo povišan obrat. To se pravi: Delo bo dobivalo svoje dividende iz dveh virov povišane produkcije: Od resnično novo ustvarjenega prometa in od večje uspešnosti. Po tej metodi pomeni vsak dolar, ki ga dobi uslužbenec, nagrado za kakšno službo, od katere bo ves narod imel korist. Blazno je zamenjavati nekaj takega s profitarstvom, ki se vrši v sedanji industriji.

Po obstoječem načrtu se ne bo moglo govoriti o profitu v navadnem pomenu besede. Kajti kapitala, ki bi prinašal dobiček, ne bo. Odplačevanje bondov in obresti od njih je dognana dolžnost — in to je edina poteza v načrtu, kjer je mogoče govoriti o kakšnem dobičku — amortizacijski fond in letna obrest, recimo po štiri odstotke od vladnih bondov. Dividende dela so v popolnoma drugi kategoriji. Te so delež od povišane produktivnosti. Točno rečeno pomenijo polovico prebitka od novega obrata, in še to za omejeno delo. In ker je vsak dolar od novega prometa železnic pridobljen z izboljšano in cenejšo službo, pomeni to dobiček za vsako industrijsko stroko.

Še bi se lahko oporekalo, da bi ves načrt postal brezuspešen vsled akcije uslužbencev, ki bi se utegnili domeniti, da si povišajo mezde, namesto da bi se trudili za ustvarjenje novega prometa, pa bi tako egoistično izkoriščali javnost. Ako bi to bilo mogoče bi to zadostovalo za diskreditiranje vsega načrta. Toda plan varuje pravice javnosti. Državi se ne jemlje pravica kontrole nad lastnino, ampak kontrolira se le operiranje, uprava te lastnine, in sicer pod skrbno premišljenimi pogoji. Državi ostane absolutna pravica določati transportne tarife. Recimo, da bi se uslužbenci spojili z upravnimi uradniki, da bi zahtevali nerazumno visoko povišanje mezd. To jim vendar ne daje moči, da bi povišali prevozne cene in si tako priskrbeli povišan dohodek. V prvi vrsti bi morali prepričati meddržavno trgovsko komisijo o pravičnosti svoje akcije. Ako si povišajo mezdo, ne da bi povišali svoje potrebne dohodke, nastane deficit in kongres lahko označi najemniško pogodbo korporacije za neveljavno.

Proti načrtu se navaja še ena možnost. Kaj, ako bi znašale dividende uslužbencev kakšno leto recimo pet procentov operacijskih dohodkov, ali 200.000.000 dolarjev. Ali je kaj, da bi se zabranilo uslužbencem "iti na gotovo" za prihodnje leto, pa si povišati mezde za 200.000.000 dolarjev? Ali si ne bi mogli reči: Pridelali smo si to dividendó, ampak lahko jo izgubimo z znižanjem transportnih tarifov; zavarujemo si torej ta znesek z zvišano mezdo.

Da se prepreči kaj takega, daje plan uslužbencem, ki operirajo sistem, dvakratno dividendo, med-

tem ko dobe drugi enkratno. Pri povišanju mezde dobita obe vrsti uslužbencev povišanje v enaki proporciji. Dividenda ima torej za uslužbenca, ki operirajo sistem, dvakrat tako vrednost kakor povišanje mezde. Tudi če bi se dividenda znižala vsled znižanja transportnih tarifov, znaša lahko več kakor povišana mezda. Na ta način je glavni interes uslužbencev, ki operirajo sistem, v tem, da iščejo svoj delež od novega obrata v dividendah, ne pa v povišanju mezde. Če bi pa navadni uslužbenci dajali prednost povišani mezdi pred dividendo, bi bili v ravnateljskem svetu nadglasovani v razmerju dveh proti enemu.

Za javnost bi ta plan pomenil hipen prihranek, kajti, razlika med obrestmi, ki jih plača vlada od izposojenega kapitala, in kapitalom, dodanim od privatnih vlagateljev, še dvado dva in pol odstotka skupnega kapitala. Od kapitala dvanajstih milijard bi bilo to torej 240.000.000 do 300.000.000 dolarjev. Danes se zahteva od javnosti, da plačuje dividende od zvođenjenega kapitala 19.000.000.000 dolarjev. Resnični prihranek — ako je konservativna cenitev na dvanajst milijard pravilna — bi znašal 380.000.000 do 475.000.000 dolarjev. Nihče seveda ne more preračunati prihrankov, ki nastanejo, če se bodo železnice operirale kot enoten sistem. Tudi ne more nihče uganiti možnega prihranka vsled znanstvene uprave pod demokratično kontrolo. Za gotovo se pa lahko pravi, da se ne bi za miljo računalo potniku več kakor poldrug cent in da bi padli tarifi za tovore za 55 do 45 odstotkov. Vlada bo rabila svoje prebitke za stavbo novih železnic in za odplačevanje bondov, izdanih za nakup železnic. Obrat bi se trajno popravljaj, ne da bi se tarifi povišali. Dolg bi se amortiziral, dokler ne bi naposled popolnoma izginil. Tako bi se naposled prevoz oskrboval za toliko, kolikor bi resnično veljal.

Štrajk v jeklarski industriji in njegovi nauki.

Delavci v jeklarski industriji, ki je poznana pod imenom "United States Steel Corporation," pod predsedstvom sodnika Gary-a, so šli 22. septembra na štrajk. Korporacija ima svoje glavne tovarne v Gary, Ind., v South Chicago, Ill., v Jolietu, Ill., v Waukeganu, Ill., v Pittsburgu, Pa., v Johnstownu, Pa., v Mc Keesportu, Pa., v Clevelandu, O., v Youngstownu, O. in v nekaterih manjših mestih na vzhodu in zapadu. Poleg te korporacije kontrolira velikansko jeklarno znani Charles Schwab, v South Bethlehemu, Pa., kjer so se delavci istotako izrekli za štrajk.

V obeh podjetjih, to je v Garyevih in Schwabovih jeklarnah, je bilo vposlenih, predno je bil napovedan štrajk, nad 550.000 delavcev.

Nepotrebno je opisavati trpljenje in mizerijo, ki jo je moralo delavstvo prenašati v tej industriji leta in leta. Zgodovina ameriškega proletariata v boju za izboljšanje življenjskih razmer, je več ali manj

znana vsem, ki so kaj čitali, in se zanimajo za te boje.

Kakor v drugih večjih industrijah, kjer je delo umazano in teško, izvršujejo delo v jeklarnah v pretežni večini inozemci. Dejstvo, da se ne razumejo medseboj, je bilo za jeklarske magnate vedno najboljše tolažilo, da bodo za delj časa nepristopni za kakšen sporazum, ki naj vodi do delavske solidarnosti in eventualne organizacije. Zato so magnatje potom svojih inozemskih agentur iskali v prvi vrsti delavcev v inozemstvu. Najraje so vabili v svoja podjetja Slovane, Lete, Litvince, Ogre, Siree, Turke itd.

Vzlic tem modrim in premetenim uredbam, se je začela med delavstvom zadnja leta pred vojno oglašati želja po organizaciji. K temu so pripomogle seveda največ neznosne razmere, dolge delovne ure in nizke plače. Poprčne tedanje plače so znašale po \$2.35 za 12—16 urno delo, brez kakega dnevnega ali nedeljskega počitka. Delavnik je trajal vseh 30 ali 31 dni v mesecu.

Toda vsako prizadevanje, da se organizirajo v unijo, je bilo od zgoraj strogo zabranjeno in udušeno.

Tako je šlo do leta 1914, ko je izbruhnila svetovna vojna.

Z evropsko vojno v polnem tiru, pa je šla v klasje tudi ameriška jeklarska industrija, katere magnati so dobivali naročila od angleške in francoske vlade. Delavci so dobili malo več plače in splošna nezadovolnost je navidezno ponehala. In ko so vstopile v vojno še Zed. države, so se že itak velikanska naročila samoumevno izdatno povečala. Plače so šle zopet kviško. Da bi delavstvo ostalo na svojih mestih, se je apeliralo na njih patriotičnost, češ da je treba boj za demokracijo izvojevati do konca. Da bodo imeli več veselja, se jim je obljubilo boljše delovne razmere in osemurno delo — to, kar se je od strani delavcev mislilo, ostane v veljavi tudi po vojni. Plače so šle sicer kviško toda ne v primeri z milijanskimi profiti, ki so jih grabili jeklarski magnati, in ker so se dražile življenjske potrebe, so bili delavci automatično postavljeni v predvojne razmere. Vzlic temu so ostali delavci, smatrajoči, da je treba autokracijo poraziti, vladi lojalni in niso hoteli zaštrajkati, dasi je bil čas zanje takrat najugodnejši. Zanašali so se, da jim bo priznanje unije radi tega dovoljeno vsaj po vojni.

Vojna je minila. In da podpro sedaj svoje zahteve, katere so radi lojalnosti napram deželi odlagali, so se začeli organizirati pod okrilje A. F. L. Ker so v bližini Chicage največje jeklarske tovarne in mlini, je prevzel vodstvo za organiziranje predsednik Chicago Federation of Labor, John Fitzpatrick, ki je takoj razširil svoj delokrog na vse kraje, koder imajo jeklarske korporacije svoja podjetja.

Ko je imela unija vpisanih že nad 100.000 članov, je šla do Gary-a deputacija s predsednikom Fitzpatrickom na čelu, da mu predloži pogoje organiziranih delavcev. Toda Gary je deputacijo kratkoma zavrnil, češ da jo nemara zaslišati. Če mu imajo kaj sporočiti — je dejal — naj mu predlože pismeno.

Unijski odbor je to storil, toda tudi to pot brez vspeha. Gary je sporočilo enostavno prezrl. Med tem so pa člani — kakor poroča Fitzpatrick — začeli trumoma prihajati v organizacijo, in posledica Garyeve zakrknjenosti je bila, da so unije, katerih je 24, napovedale za 22. september splošni štrajk. Par dni pozneje je bilo organiziranih že 350.000 delavcev, in jeklarske tovarne so bile paralizirane.

V Hammond, Ind., se je pojavil štrajk že pred 22. septembrom, kjer je prišlo med štrajkarji in policijo do spopada. Pri tej priliki je policija streljala in usmrtila štiri demonstrante.

V nekaterih drugih krajih — zlasti v Pennsylvaniji, ni bilo mnogo boljše, in spopadi so se ponavljali, vendar do večjih izgredov k sreči ni prišlo.

Kakor pri vseh takih bojih med delom in kapitalom, je začelo meščansko časopisje pisati proti štrajkarjem, pa zagovarjati interese jeklarskih magnatov.

Predsednik Wilson je pozval štrajkarski odbor, naj odlože štrajk do 6. oktobra, ko se snide v Washingtonu industrialna konferenca. Fitzpatrick je odgovoril, da je vsako odlaganje štrajka nemogoče, ker bi bil sicer štrajk uničen. Če bi bil Gary sprejel deputacijo, bi bilo to mogoče, sedaj ni; kajti delavci so zelo razjarjeni nad postopanjem Garya, in jih ne bi bilo mogoče pregovoriti, naj štrajk odlože.

Med tem je pa zvezni senatni odbor uvedel preiskavo in je pozval na zaslišbo vse glavne faktorje v štrajku: Fitzpatricka, Garya, Gompersa in Fosterja, organizatorja za Penno.

Iz poročila, ki ga je podal Fitzpatrick senatnemu odboru je razvidno, da so jeklarski magnatje pripravljene riskirati vse, da zlomijo štrajk in vržejo delavce v jeklarski industriji v zopetno sužnost.

Streljalo se je, preganjalo, odrekalo delavcem dvorane za obdržavanje shodov, rotilo z izgonom itd. itd.

Vse to se sliši, kakor da smo zopet v sredi vojne. — Kaj bo iz tega? — Kdo ve? Lahko je mogoče, da vsled pomanjkanja jekla, ki je podlaga drugim industrijam, nastanejo obsežnejša izprtja, in da dobi štrajk še obsežnejši zamah.

Semtertje se slišijo glasovi, da se začno v kratkem pogajanja. Koliko je v teh govoricah resnice, seveda ni mogoče dognati.

Štrajkarji zahtevajo sledeče:

1. Pravico kolektivnega pogajanja za plače, kar pomeni priznanje organizacije;
2. Vposlenje delavcev, ki so bili odslovljeni vsled aktivnosti za unioniziranje delavcev v podjetju;
3. Osemurno delo;
4. Endneven odmor v tednu;
5. Odpravo štiriindvajseturnega šihta;
6. Povišanje plače, da odgovarja splošnosti ameriškega življenja;
7. Podvojeno plačo za vse delo čez uro, kakor tudi ob nedeljah in praznikih;

8. Splošno priznana plačilno lestvico v vseh strokovno razdeljenih delih;

9. Pobiranje unijskih prispevkov in asesmentov potom družbe;

10. Odpravo kompanijskih unij;

1. Odpravo zdravniške preiskave tistih, ki vprašajo za delo;

12. Vpoštevanje načela, da se pri odpuščanju in nastavljanju delavcev ozira na stare delavce.

Naša iskrena želja je, da štrajk skoraj konča in da delavci v jeklarski industriji zmagajo v svojih pravičnih zahtevah na vsi črti. Pri tem pa moramo naglašati kot socialisti tole:

Kakorkoli je za delavce potrebna industrialna organizacija, da si ž njo od časa do časa izboljšajo svoje delovne razmere v tovarni, in da s to močjo pomagajo izvajati politične reforme, ni zanje nič manj važna — če ne še važnejša, politična organizacija. Štrajki, ki se danes vrše v industrijah, so zato tako brutalni, tako nesigurni in nevarni, ker imajo gospodarji industrije na svoji strani politično moč, to so sodišča, policija in milica. Skoraj vsak štrajk, ki je bil izgubljen, je bil izgubljen vsled pritiska politične sile od zgoraj. Vzlic temu da je to jasno in vsakemu delavcu lahko razumljivo, se pa delavci zelo slabo zanimajo za politično izobrazbo in za svojo politično akcijo. To se vidi v vsi nagoti na dan volitev, ko volijo namesto za delavske—socialistične kandidate, za kapitalistične: republikanske in demokratične. In kadar so delavci na štrajku, pošiljajo ti izvoljenci, zastopniki kapitalističnega sistema, nad štrajkarje policijo in milico, sodniki izdajajo pa prepovedi, da se delavci ne smejo sestajati pred tovarno in ščititi svoje interese.

Če bi delavci izvolili na dan volitev svoje zastopnike, bi bilo drugače. Dve sto delavskih zastopnikov v kongresu, mestne in državne uprave v rokah delavskih zastopnikov, bi vse te razmere predrugčilo. Gary si ne bi nič več upal odpraviti delavske deputacije, češ, da nima ž njo nobenega opravka. Politična sila, ki bi bila v tem slučaju na strani delavcev, bi storila vse, kar je potrebno, da pridejo taki zakrknježi na kolena. Danes je to ravno narobe. Ali se bo delavstvo v splošnem vspričo teh dragih izkušenj še nadalje odtegovalo politični akciji? Ali bo vspričo bojazni, da se štrajk morda ne posreči, in da pade delavstvo zopet v staro sužnost, dalo še naprej slepiti od raznih sindikalnih kričačev, da je politična akcija za delavstvo nepotrebna, ali da je manj važna, kakor industrialna akcija? — Štrajk, proizveden na volilni dan, tako da glasuje delavstvo za svoje delavske socialistične kandidate, je najuspešnejši štrajk za delavce, ki se zavedajo, da bodo morali od svojih gospodarjev zahtevati izboljšanje delovnih razmer potom pritiska, dokler ne bo delavstvo tako močno, da prevzame v svoje roke ves aparat uprave esdanje družbe in ga vporabi za dobrobit vseh, ki producirajo in se izkažejo za družbo potrebni.

Karl Kautsky:

Težave socializacije.

Proletariat je dosegel v večini držav vzhodne Evrope večalimanj politične moči, tudi če ni povsod sam postal gospodar. Toda njegova samozavest je izredno narasla, in ta posledica revolucije ostane že trajna, tudi če prežive revolucionarni dogodki tekom časa še razne izpremembe. Težko da bi se mogla v zrevolucioniranih državah v bodoče vzdržati vlada, proti kateri bi stale združene mase proletariata.

Ali s tem ginejo tudi temelji produkcijskega sistema, ki sloni na izkoriščanju in podjarmljanju brezposestnih mezdnih delavcev od strani monopolistov velikih produkcijskih sredstev. Neizogibno bo treba nadomestiti ta produkcijski sistem s tako obliko izdelovanja, ki jo mezdno delavstvo prostovoljno prizna. Toda le tedaj je mogoče popolnoma prevladati razredne spore, če pride namesto kapitalistične lastnine produktivnih sredstev družabno lastništvo, namesto kapitalistične uprave v produkciji družabna uprava, torej če ne bo gonilna sila izdelovalnega procesa kapitalistični interes na nadvrednosti, črpani iz delačevega dela, temveč družabna potreba vrednosti.

Toda ta cilj se ne doseže, še ne stopi na mesto kapitalistov vsa družba, temveč le mezdno delavstvo, najsi bo v posameznih podjetjih ali v celih industrijskih strokah, ali pa v vsej industriji sploh. Taka uredba bi bila le tedaj socialistična, če bi obstajala vsa družba izključno iz mezdnih delavcev. Taka pa ni stvar.

Socializem ni le stvar proletariata, temveč vsega človeštva. Velikost in vznešenost proletarskega poklica je v tem, da je edini razred, katerega interesi se pokrivajo z interesi vsega človeštva, če jih presojujemo z višjega stališča, ne pa z vidika omejene trenutne politike. Človeštvo se more povzdigniti edino z zmago proletariata. Toda zmaga proletariata ne more vedno voditi do tega cilja. Najlože se ta doseže tam, kjer je proletariat intelektualno in moralno tako zrel, da mora razumeti zveze svojih interesov z interesi družbe in eventualno podrediti svoje posebne interese tem družabnim interesom.

Čim bolj je proletariat v trenutku svoje zmage oddaljen od te intelektualne in moralne velikosti, tem bolj je nagnjen, da smatra socialno revolucijo za samo mezdno gibanje, in tem manj nas dovede taka zmaga do resničnega trajnega socializma.

Odpor kapitalističnega razreda ni edina zapreka zmage socializma nad kapitalizmom; niti ni treba, da bi bil ta odpor zapreka. V zrevolucionarnih deželah vzhodne Evrope na primer je ta odpor sedaj zelo slab. Razred industrijskih kapitalistov je tam po svojem številu brez pomena. Industrijalna podjetja so v teh krajih večinoma osnovana na tujem kapitalu; kapitalisti, katerim pripadajo na Ruskem in na Ogrskem železnice, rudniki in tovarne, niso doma, temveč v zapadni Evropi. Malo število domačih kapitalistov pa ne predstavlja tukaj, kakor v za-

padni Evropi, razreda, ki bi se bil dvignil proti sili svoje države, ampak prej so splodeni od te državne moči. Ta jih je tudi varovala pred množčim se proletariatom, medtem ko so bili kapitalisti zlasti v anglosaskih državah prvotno proti proletariatu odkazani pretežno na svoje lastne sile in navihanost.

Številno slabi, nevajeni boj z delavskim razredom, niso kazali kapitalisti vzhodne Evrope skoraj najmanjše odporne sile, ko se je zrušila državna moč. Gotovo ni bilo treba diktature, da bi bil proletariat z njimi gotov. Da je bilo mogoče označiti kapitaliste za politično nevarnost, jih je bilo treba dati z inteligenco pod skupno označbo: Buržva.

Pri visoko razvitem kapitalizmu ne učinkujejo kapitalisti s svojo osebnostjo, več s svojimi kapitali. Če obvlada te kapitaliste državna moč, ne pomenijo dosedanji lastniki kapitala nič. Drugače je z inteligenco. Njene najvažnejše lastnine, znanja, ji ni mogoče vzeti z nobeno konfiskacijo. To znanje je pa za upravo moderne države prav tako nepogrešno kakor za moderne industrije. Noben režim se ne more danes dolgo držati — nele ne proti delavcem, ampak tudi ne proti inteligenci. Uspešna socializacija je brez inteligence enostavno nemogoča.

Ni znamenje globoke previdnosti, če niso naši boljševiski sodrugji na Ruskem tega vnaprej razumeli, ampak so jih morale šele bridke izkušnje privedi do tega spoznanja. In še danes se niso po tem uredili in se ne morejo, ker jim brani to ves njih sistem. Kot buržvaji so bili inteligenti oropani vseh ljudskih pravic in postavljeni napram zmagovitemu proletariatu v tak položaj, v kakršnem se po kolonijah domačini napram evropskim osvojevalcem. Da bi se pa premagala njih opozicija in se iz njih srede pridobile potrebne moči, so dobili tisti izmed njih, ki so se udingali sovjeski birokraciji za novi red, privilegirani položaj.

Tako so bili pač pridobljeni inteligenti, ali tisti, ki so se dali na ta način ukrotiti, niso bili baš najbolj karakterni izmed njih. Ni čuda, da je bila ta nova birokracija, če mogoče še bolj koruptna, kakor birokracija starega režima.

In vendar ni treba, da bi stale mase inteligence v odporu proti socializmu. Nobeni razredni interesi jih ne navajajo na to. Sploh ne predstavljajo enotnega razreda s posebnimi razrednimi interesi. Sloj prebivalstva z najraznovrstnejšimi stanovskimi in osebni interesi so in njih večji del živi od tega, da izpolnujejo tuje, bodisi osebne ali razredne interese. Njih prvotna izobrazba jim pa daje sposobnost, da lože spoznavajo velike družabne interese.

Če napravijo proletarci v sedanjih produkcijskih razmerah iz svojih razrednih interesov prvo gonilno silo družabnega razvoja, je inteligentu najlože mogoče spoznati njih pogoje in se postaviti v njih službe, če ga v tem ne ovirajo posebni osebni interesi ali pa cehovska omejenost. Ali ta omejenost naravno raste z napredujoče delitvije dela, ki omejuje razgled posameznika. V 18. stoletju je inteligence veliko boljše razumela skupne družabne interese, kakor začetkom 20. stoletja.

Toda kljub temu ni inteligenca s kapitalizmom tako spojena, da ne bi bila pristopna socializmu. Toda najboljših in najsposobnejših inteligentov ni mogoče pridobiti za socializem s silo ali s podkupljenjem, temveč le z gospodarskim spoznanjem in z vero v moralno in intelektualno zrelost proletariata. Nasilen režim proletariata je pri tem najbolj neuspešna pot.

Tehnika v državi dela.

Sledeči članek, ki je izšel v dunajski "Arbeiter Zeitung", je pač pisan v prvi vrsti za sedanje avstrijske razmere, je pa vendar zanimiv tudi za širše kroge, zlasti za delavce in za inteligenco vseh dežel, in zato ga podajamo tudi našim čitateljem v slovenskem prevodu.

: : :

Padli smo v brezmejno siromaštvo. Izguba vrednosti v gospodarstvu je dosegla skrajno stopnjo. Toda padee iz izobilja in naraščajočega bogatstva predvojne dobe se je izvršil prehitro, stanje naše sedanje bede ni v zavesti in v čuvstvanju splošnosti še prav utrjeno. Ljudje računajo še vedno z možnostmi časa, ki leži tako tesno za nami in ki je vendar popolnoma minil. Čuti sami se bojujejo z resničnostjo. Pred nami se dvigajo hiše, izložbena okna nekdanjosti gledajo na nas. Spomin na pravljicne vojne profite se oživlja pred vsako draguljarsko trgovino. K dejstvom sedanjosti nas vračajo šele uvaževanja, ok baterih se pač strja kri: Uvaževanje, da ne bi vsi zakladi zlata in biserov, če bi si jih država do zadnjega prilastila, zadostovali za izpolnitev prepada deficita v tekočem letu, da ne bi mogel dohodek vseh hiš, če bi bile vse lastnina mesta, pokriti primanjkljaja v njegovem gospodarstvu. In ti deficiti v državnem in mestnem gospodarstvu se nam ne kažejo kot mimoideče izjemno stanje, ne izvirajo, kakor v zadnjih letih, iz vojnega zapravljanja, četudi so njega posledice; njih vzroki so uvoz živeža, podpiranje brezposelnih in vojnih žrtev, nujno, v mejah neizogibne potrebe dovoljenja povišanja mezd in plač.

Trpeče gospodarstvo je tisto, kar se izraža v bedi države in mesta. In jutri bo govorila še strašnejši jezik. Kako dolgo moremo še odlašati z obnovitjo naših popolnoma razdejanih prometnih sredstev, naših propadajočih, zanemarjenih cest, kako dolgo še z napolnitvijo naših izpraznjenih skladišč za surovine? Živimo kakor zapravljevec, ki se bliža poginu, od zadnjih ostankov svojega imetja. Prodajamo, dražbujemo in zastavljamo — to so viri dohodkov, s katerimi še razpolagamo. Produkcija je obtičala, na trgih, kjer kupujemo svoj vsakdanji kruh, nimamo več kaj prodajati, in vsak dan pomnožuje svote, ki jih dolgujemo tujini. Kot berači stopamo pred vrata tistih, ki nam vendar v kratkem natovore vojni tribut. Ali je še kje kakšen izhod, še kje rešitev? Metode sile, ki še vedno motivirajo v glavah nekaterih naših sodobnikov,

presunjenih od vojne psihoze, gotovo ne store tega. Kaj bi se moglo rekvirirati, "vzeti, uropati drugega, kakor z navideznimi vrednostmi našminkana in ogrujena revščina? Zadnja nada nas vseh je socializem, ki je izravnajoča pravičnost in organizacija, obenem pa tudi delo in povišanje produkcije. Dela in pomnožene produkcije je treba predvsem.

Toda slišali smo že toliko povzbujajočih rešitev, toliko tolažilnih besed! Odzvenele so, in beda je rasla. Ali more razvoj produktivnih sil resnično zbuditi čar? Zgodovina zadnjih sto let daje zanesljive zglede. V zadnji četrtinki osemnajstega stoletja je štela Nemčija le nekaj čez dvajset milijonov prebivalcev, toda njeno poljedelstvo, ki ga je še tiščalo prokletstvo gospodarstva na tri polja in prisilne paše, njena zanemarjena živina, kateri je manjkalo detelje in zimske krme, ni mogla prehraniti niti tega prebivalstva. Pred vojno je živelo 67 milijonov ljudi na nemških tleh, in štiri petine jih je dobivalo hranoizlastne zemlje. Ta čudež je izvršilo globoko oranje, menjava plodov, agrokemija, napredek v živinoreji.

Balod pa je na podlagi strogo znanstvenih podatkov izračunal, da bi zadostovale tri petine za obdelovanje godne nemške zemlje, da bi dajale vsemu prebivalstvu zadostno hrano, če bi se spravilo poljedelstvo in živinoreja resnično na višino tehnične in znanstvene možnosti; uvoza živil in krme ne bi bilo tedaj sploh treba.

Ni treba posebej govoriti o napredku, ki ga je v enaki dobi dosegel promet in industrija. Dovolj je, če se povdari, da je že proti koncu devetnajstega stoletja v strojnih učinkih obsežena delovna sila dvakrat presegala človeško delavno moč Nemčije.

Tekom sto let so tehnika in prirodne znanosti bolj izpremenile vse naše zunanje življenje, kakor se je prej zgodilo v treh tisočletjih. Mladostna leta Goethejeva so videla slabše prometne razmere, kot so jih poznali časi rimskih cesarjev. V rokodelstvu in poljedelstvu so se metode in uspehi izza poznejših grških časov komaj izpremenili.

Danes nas postavlja desetletje pred nove načine dela, pred nove dohodninske razmere. Bogastvo družbe ni to, kar predstavlja danes naše imetje, naj je malo ali mnogo, temveč to, kar more človeško delo ustvarjati na strmogledo se dvigajoči lestvi tehnične uspešnosti.

Naši zakladi počivajo v krilu bodočnosti. Njih blišč bo svetlejši od vsega bogastva — če hočemo. Kapitalistično gospodarstvo, kapitalistična država je le na pol hotela. Z najkrajnejšo gospodarnostjo v posameznem obratu je šlo vstric nesmotreno zapravljanje v breznačrtnem proizvoju za trg, za njegovo nestalno, nikdar ne uganjeno povpraševanje.

Zlasti država je vpričo vseh izprememb gospodarskega življenja, v pričo preobrata vseh predpostavk tehničnih produkcij, ostajala stara država sile, v kateri so imeli vojaki in juristi glavno besedo, v kateri je bila sila na zunaj in mir v notranjosti najvišji cilj. Država je sicer imela železnice, brzojave, telefone, dala je graditi mostove, kanale in este moderne konstrukcije in torej ni mogla izhajati

brez tehnike. Toda tehničarju je priznala le vlogo potrebnega zla, vlogo na njeno žalost neizogibnega pomočnika, ki ni postal nikdar več kakor pomožna moč.

Naše gospodarstvo, naša prometna sredstva, zunanje oblike našega življenja so ustvarile znanosti in tehnika; možje znanosti in tehnike, pravi strokovnjaki modernega gospodarskega in življenskega procesa bi bili spadali v prvo vrsto. Dober del krivde, da ne stojte tam, pada na nje same. Le preradi so se vdajali kapitalu in stari nasilni državi. Upanje protidražabnega individualizma, da se pride v splošni gonji za dobičkom in povišanjem v sledbeništvu prepredenega podjetništva in med štreberji močnih kormolcev pravočasno do cilja, osamljeni zgledi takega uspeha, ki je tupatam pomazal kakšnega znanstvenika ali tehničarja z vsemi mazali kapitalizma — to je bilo tisto, kar je obvladalo fantazijo. Znanost in tehnika sta se izneverili svojemu najvišjemu poklicu, da bi služili splošnosti, pa sta postali dekli izkoriščanja, in nazadnje, med vojno, zastrupljevalki in rebeljski hlapeci umora na debelo. S tem, kar so storili v svoji stroki, so postali znanstveniki in tehničarji stvarniki nove dobe, politično in socialno so pa ostali stebri, nosilci, ponižni sluge starega. Prevzetni zaradi svoje izobrazbe, ki se je pa le žal sključila pred denarno vrečo in pred ropotajočo sabljo, so prezrli edino plast naroda, v kateri je bil moderni duh znanosti in tehnike življenje, ki je stremela po novi, izpremenjenim produktivnim razmeram primérni družabni stavbi — prezrli so delavstvo.

Zdi se, da je velikanski preobrat izza vojne na posled povzročil izpremembo mišljenja med inteligenco. Bežeči iz stare države, iz stare družbe, ki se je zgrudila, iščejo novih poti, a pot je le ena. Zadržana in edina rešitev iz poloma vseh reči je zveza znanosti in tehnike z delom. Bodoča država ne bo država sile, temveč država dela, od znanosti oplojenega, od tehnike do najvišje uspešnosti dvignjenega dela. Problemi socializacije in komunalizacije so obenem problemi znanosti in tehnike; premagati jih more le moč in volja delavstva, toda zadovojivo se morejo rešiti tudi le s sodelovanjem znanstvenih in tehničnih specialistov. Država bodočnosti, katere edini življenski smoter je najvišja možna blagajna vseh, potrebuje za metodo svojega učinkovanja neizogibno največjo možno pomnožitev delovne produktivnosti, iz katere izvire bogastvo vseh. Torej mora biti država bodočnosti, kakor bo država delavcev, obenem tudi država tehnikov in učenjakov.

Iz Prage poročajo, da so oblasti češkoslovaške republike v zvezi z monarhistično zaroto aretirale tudi kneza Zdenka Lobkovic, bivšega adjutanta cesarja Karla in konfiscirale njegove posesti v Roudnici. Tudi nekoliko njegovih sorodnikov je bilo aretiranih... Zdi se, da ni habsburška zarota le prazen strah, ampak da imajo v Pragi dovolj razlogov za previdnost.

Proletarska kultura.

Če hočemo, da ostane beseda "Proletarska kultura" prazno geslo, s katerim se agitira med neizkušeni masami, ki pa ne more imeti privlačnosti za misleče ljudi, je treba razbrati njene sestavine in si temeljito razložiti, kaj more v resnici pomeniti.

Kaj je torej predvsem kultura? Svota vseh stopenj in vseh rezultatov ljudske gojitve vseh strok dela, pri čemer so prizadeti možgani in srce kot faktorji, ki izmišljajo, organizirajo, dopolnjujejo in oplešavajo. Če se zdi ta naša logična definicija dovolj pravilna pedantom, razkriva po našem mnenju vsaj dobro širino in globočino pojma. Kaže, da delajo za kulturo vsi razredi in sloji in da bi mogli prav tako vsi uživati njene plodove. Aktivno (kot producent) in pasivno (kot konzument) ima vsak človek kakršenkoli delež pri kulturi; ni pa vsakdo sposoben, da bi bodisi aktivno ali pasivno dvigal višino kulture, ali jo vsaj pomagal vzdržati na doseženi višini. Pisatelj, umetnik, učenjak, rokodelc, delavec dela lahko tako slabo, da kvari kulturo; čitatelji, kupovalci slik ali industrijskih produktov, naročniki in tisti, ki iščejo modrosti, imajo lahko tako slabo okus ali tako nizke zahteve, da v resnici podpirajo kvarenje kulture.

Današnje gospodarstvo na slepo srečo, liberalistična igra sil, regulirana od takozvane proste konkurence, od ponudbe in zahteve, opirajoča se na splošno hrepenenje po dobičku, vodi nujno v naši družbi do razmer, ki ne morejo biti ugodne kulturi. Dela in producira se večinoma slabo, ker ne gre za delo, ampak za zaslužek. Uživajoči plodove kulture mislimo večinoma na potrebo varčevanja in se zadovoljujemo z najcenejšim, ali pa nasprotno zapravljamo, da bi se pobahali, ali pa smo naposled žrtve slabe vzgoje, pa nam ugajajo napoldobitve, lišp in potvare, ki jih smatrajo za zdravo hrano, za čisto vino in pristno krasoto. Razvoj kulture v sedanji kapitalistično urejeni družbi je skrajno nenaraven; kultura napreduje nenavadno težko, perverzno je normalno stanje, zdrava sila pa izredna izjema.

Socialno se izraža zlo našega kapitalistično-meščanskega reda, kar se tiče kulture, glavno v sledečih težavah:

1. Čim boljši je delavec in čim sposobnejši, da bi krepčal in dvigal kulturno višino, tem večja je nevarnost, da ne doseže o pravem času razumevanja in ugodnih pogojev obstanka.

2. Dela se v prvi vrsti za vladajoči razred. Njegov okus in njegove potrebe določajo smer. Razvija se čisto meščanska kultura, katere boljši del je dekadentno individualističen, medtem ko gre slabši del za hladno virtuoznostjo, v notranjosti pusto. Velika večina ljudi je potisnjena na stran, ves gospodarski sistem ji jemlje možnost, da bi si nabavila notranje pogoje, potrebne, da se razvije smisel za močno in napredujočo kulturo. Splošno vzeto je ljudstvo, zlasti ročno delavno ljudstvo odkazano na kulturne odpadke, ker je na eni strani samo nesposobno, da bi ločilo dobro od slabega, kajti nje-

gove naravne sposobnosti niso pravilno vzgojene; na drugi strani je umetno zadržavano na nizkih zahtevah, ker mora misliti le na cenene reči in ker mu vsiljuje organizirana dobičkaželjnost malovredne reči.

V jedru ravna torej našo kulturo direktno in indirektno vladajoči razred, četudi so kulturni delavci in sicer ravno najboljši med njimi, proletarci.

Kaj je proletariat? Svota vseh za plačo delajočih delavcev, izročeni negotovostim kapitalistično-buržvazne svobode. Delavec, ki ga ugrožava brezposelnost, pisatelj, odkazan na lakotne honorarje ali na postranski zaslužek, umetnik in znanstvenik, ki ga zasleduje nerazumevanje, mali suženj pisarne, mali poljedelec, tlaččen od davkov — to so proletarci. Naša družba jim daje svobodo, da smejo umreti od lakote, če niso baš potrebni v interesu trgovine in industrije, če ni dobre letine, če hočejo delati, da bi kaj ustvarili, ne pa le zaslužili, i. t. d. Tisti izmed njih, ki stoje na višini dobe in reprezentirajo pogostoma najvišje dosežene kulturne rezultate, so prisiljeni, da mislijo predvsem na zaslužek in opravljajo — tudi proti svojemu prepričanju delo za plačo; drugi nimajo možnosti, da bi razvili svoje prirodne sposobnosti, se izobrazili in mogli sestiti za mizo pri kulturni gostiji in prezirati odpadke. Iz takih proletarcev se sestavlja velika večina produktivno delavnega ljudstva. Proletariat ima torej levji delež pri vsem kulturnem delu.

Kljub temu ne moremo današnje kulture imenovati proletarske. V resnici je njen značaj meščanski, ker določa vladajoči razred večino njenih pogojev. Da se more razviti proletarska kultura, je potrebno, da preide moč v roke proletariata, bolje rečeno v roke vsega produktivno delavnega ljudstva, in vsaka stroka dela v roke poklicanih strokovnjakov.

Naravno je, da bo prva naloga kulturnih delavcev, čim postanejo odločujoči v svoji stroki, ta, da zagotove kulturnemu delavcu svobodno existenco in široko, globoko ljudsko-izobraževalno delo v pravem pomenu besede, opirajoče se na gospodarsko in socialno osvoboditev ljudstva iz razredne sužnosti, in da tako ustvarijo za kulturo najširšo podlago. Odštevši neznatne izjeme z aristokratsko-individualističnimi predsodki ima gotovo vsak kulturni stvarnik in delavec željo, da bi uživalo rezultate njegovega dela čim več ljudi, sposobnih, da jih ocenijo.

Pri tem nastaja sevda prehodna doba, ko bo treba posvetiti mnogo dela ljudstvu, produktivno delavnim, toda kulturno zanemarjenim ljudem. Predvsem bo treba misliti na to, da se aktivne in pasivne, ustvarjajoče in sprejemajoče sposobnosti ljudstva sistematično bude, podpirajo in organizirajo. Proletarec mora postati središče kulturnega dela in kulturne skrbi. O proletarski kulturi bi mogli govoriti, kadar postanejo rezultati intenzivnega kulturnega dela med proletariatom in sprejetega od proletariata, očitni. Ali ta proletarska kultura potraja tako dolgo, dokler se ne zasuje prepada, izkopan med vladajočimi, ki imajo pristop do vsega, in

med razdedovanimi, katerim ostajajo le odpadki, dokler ne bodo izravnane kulturne razlike med razredi. Proletarska kultura, stremeča za povzdigo ljudstva, umetno zadržavanega globoko pod doseženo kulturno stopnjo, prestane, čim doseže svoj cilj, in je torej mimoidoča prikazen.

Čim bo delo popolnoma osvobojeno, socialne razlike popolnoma izravnane, čim izgine manjšina produktivno nedelavnih, izginejo razredi in se spoje zdravi rezultati meščanske kulture z dragocenimi rezultati proletarske kulture in tedaj bo le ena narodna kultura, pristopna vsemu ljudstvu — socialistična kultura.

Naš cilj je torej socialistična kultura; proletarska kultura je le prehodna prikazen, kakor je proletarska politika, eventualno proletarska vlada le sredstvo za dosego socialistične svobode, enakosti in bratstva.

FRAN ALBRECHT:

V mrtvih nočeh.

Teden dni je deževalo neprestano. Pol ure se je usipal tih, droben, pršeč dež, tik nato pa se je razlilo s črnega neba kakor ob vesoljnem potopu, da so debele in težke kaplje vode razbijale ob steklo oken in je siva, motna mlakuža preplavljala umazane ulice — spet nato pa je postalo nenadoma vse tiho. Ozračje se je pomirilo, prenehalo je liti, v sivotežak dan se je izgubilo par žarkov solčne svetlobe, vsak trenotek se je moralo javiti solnce, veličastno pomladno solnce. Ni se javilo. Iznova je pričelo pršeti s tihimi igličastim dežjem, s svojo monotono, neznosno enoličnostjo in dan se je spet odel v svoj mrki, žalobni pajčolan. In tako se je ponavljalo venomer teden dni, dan za dnem, vedno ista pesem, isti refren. Zdelo se je nazadnje, da ne bo nikdar konec tega pršenja in prhutanja, da ne bo nikoli več obsijalo solnce s svojo čilo lepoto in jasnino te žalostne zemlje. Le polmrak in dež, ta škropeči tihi dež, kakor počasno, trudno umiranje . . .

Mesto je ležalo kot v grobu; maloštevilni ljudje pa so zaviti do nosu v svoje plašče begali kot sence križem ulic z zlovoljnimi obrazi, srditimi očmi in stisnjenimi ustnami ter so se prepirali sami s seboj.

Tudi Ivan Štefula se je prepiral s samim seboj, ko je hodil po svojem ozkem kabinetu visoko gori nekje v črni hiši, — hodil od vrat do okna; od okna do vrat, zadeval se ob pohištvo, preklinjal in ogorčeno protestiral ter ni mislil ničesar. Tupatam se je potal za čelo in za sence, ki so mu gorele kakor razpaljene.

— In vendar ne producirajo niti ene pametne misli ti ničvredni možgani, ki mi kar gorijo v blaznem plamenu . . . je zakričal končno srdito skozi zobe ter z vso silo treščil s pestjo ob svojo razbolelo glavo.

Nato je za trenotek obstal in zopet nadaljeval svojo pot dolgori-goridoli. Stol, ki je stal ob pisalni mizici, ga je zadel naravnost v komolec. Štefula je vdaril srdit s peto ob tla in odrinil stol nervozno

roč. Pri oknu je obstal, zavzdihnil in naslonil svoje vroče, izmučeno čelo ob rosno steklo ter je s praznimi, brez konca žalostnimi očmi motril ta sivi, umazani dan.

— Toliko sem pričakoval in zdaj noče, noče priti! se mu je trudno in težko izvilo iz grla. Sedem dni je, kar pričakujem pomladi, sedem brezkončnih mrtvih noči — a ni je, ni je od nikoder! Morda ne pride nikoli več . . . Morda je zdaj konec vsega, konec sveta! In mi vsi se potopimo v umazani povodnji . . .

Poleg okna je stal belo prevlečen oguljen fotelj in vanj se je resignirano brez volje zgrudil Ivan Štefula. Z rokama si je stiskal glavo, z zobmi si je grizel ustni ter ni mogel drugače, da je v svoji onemoglosti tožil in ječal brez prestanka.

— Takšno življenje, takšno življenje, mili Bog, je ponavljal venomer in kot mlado, sentimentalno dekletce bi se razjokal do solz, da je znal še jokati s svojimi suhimi očmi. Tako ubogo in revno, tako prazno in brezbarvno je to življenje. Vso dušo so mi že razžrle te noči, vso kri, vso moč je izsesal iz mene ta prokleti dvom! . . . Ničesar drugega nočem, nego samo odgovor na vprašanje: Ali je moje življenje vredno življenja? Kdo mi odgovori?

Ivan Štefula je vstal iz fotelja in se ozrl po svojem kabinetu, nemem in mračnem, kakor se slab govornik ozira nezaupljivo po svojih poslušaleh. In tišina, v katero je že nešteto krat palo to vroče vprašanje razdvojenega sreča, je molčala tudi tokrat. In Ivan Štefula se je spet zgrudil v fotelj.

— Oh, saj vem, da je v meni samem skrit odgovor na to, da se bo razodelo vse samo ob sebi, ko bo izorelo v času. Tako je govoril in bil uverjen, da se bo razrešilo vse nenadoma, čez noč, spomladi, ko bo prišla in se mu razodela, bolniku s krasoto mlade kraljice in mu z milostnim nasmehom da silo novega življenja, ali pa ga s svojo solnčno roko mrzlo zavrne, naj pogine. Tako silno in bolno je čakal pomladi s svojim edinim, beraškim upanjem, ki si ga je drznil še gojiti!

— In zdap dežuje, dežuje neprestano . . . Zdi se, da se je celo nebo zaklelo proti meni in me hoče ugonobiti . . .

In znova je jel preklinjati življenje, to svoje ubogo, tako brezbarvno in prazno življenje. In s prstmi si je zaril v lase, z zobmi si je razgrizel ustna, z nogami je drsal nervozno po podu semintja. Potem pa se je kar nenadoma in nepričakovano z vsem svojim drgetajočim telesom in s povzdignjenimi rokami vrgel iz fotelja in zdrknil pred svojo posteljo, stoječo ob nasprotni steni pri oknu, na kolena. Svoje razžarjene oči je kakor v asketskem zamaknjenju vprl na sliko, visečo na steni nad posteljo, predstavljajočo žensko telo, tako vse belo in bleščeče, kakor izrezano iz srebra, zastrto samo s kopreno prozorne megle ranege jutra, vstajajočega z razpletenimi lasmi, vihrajočimi in zlatimi od solnea, iz črnih prepadov razpenjenih morskih valov — simbol zmagovitosti, ljubezni, mladosti in lepote —: Venus Anadiomene.

Pred njo se je vrgel Ivan Štefula na kolena in k nji je molil, kakor v histerični pijanosti in nenadnem izbruhu abnormalnosti: Ah, pridi in usliši moje vda-

ne molitve! Ti solnčna in vedra, usliši ječanje skrušenega in onemoglega, do najglobljih globin ranjenega sreča! Usliši izgubljenca, ki se opoteka skozi te mrtve noči, pijan svoje lastne mladosti! Usliši ga ter razženi njegove dvome, razsvetli laž od resnice, loči moč in onemoglost, pot navzgor in navzdol, vero in nevero — nalij mu v dušo sladkopekočega ognja vsega spoznanja! In odreši me samega sebe . . . In daj mi karkoli — življenje ali pogin, samo da stopim trdno, kakor stopi mož. Ne daj, da bi se utopil v svojih dvomih, da bi ugasnil v teh črnih, mrtvih nočeh, da bi se pogreznil v tolmunih svojih kalnih sanj! Zato mi pokaži pot: ali je moje življenje vredno življenja?

Tako je končal Ivan Štefula svojo čudno molitev, ki jo je bil molil bolj s srcem nego z ustmi, a z vso notranjo vznesenostjo in ognjevitostjo mladega pogana, ki kleči pred ženskim telesom in dviga k njemu svoje roke kakor k Bogu. Kot da se je iztrezil iz trenutne omotice, je brzo vstal in se obrnil proč. Čez njegov blede vijoličnosivi obraz je šla temna rdečica, kakor da se sramuje pred samim seboj.

— Bedarija, kakšna neumnost! Ako sem že resnično čisto poidijotil, naj me vsaj vtaknejo kam v norišnico . . . kamor hočejo! To imam od teh prokletih knjig . . . K vragu vse skupaj! — Tako je govoril mračno vase, vzel pelerino in klobuk ter se napolil naravnost v gostilno.

To je bil zaključek in finale vsega dejanja in nehanja, vsega obotavljanja in zdvajanja Ivana Štefule zadnji čas. Pa če je v gostilni družba, ali če je ni — šel je tja, da bi v vinu potopil in zamoril, kar ga je razjedalo in mučilo s toliko neukrotljivo silo, kakor je to mogoče samo pri nenavadno senzitivnih ljudeh s skoro bolno finimi živci in z enako malo odporno silo. Šel je tja, "da bi mogel spati potem v teh prokletih mrtvih nočeh", kakor se je izražal sam. Živel je tako vso zimo, dobro vedoč, da se bo na ta način samo ugonobil.

Kaj zdravje in vse drugo — to je za srečne ljudi — samo pozabiti, iztrgati, zamoriti! je bila njegova stereotipna fraza. Vino ga je seve le še bolj razvnelo, mu vzelo še tisto malo moči in energije, netilo njegov dvom o vsem in o sebi samem ter ga napravilo brez moči, brez volje, brez vere in upa. In tako se je dogodilo, da ga je tik pred pomladjo vsega razkljuval globok obup, ki je bil tako zelo pomešan s samozaničevanjem, da ni mogel več prenašati tega. "Končati — smrt je edini konec!" si je dejal s slabotnim brezupom samomorileca.

(Konec prihodnjič.)

Konvencija za ameriško svobodo.

V četrtek dne 25. septembra je pričela zborovati v Chicagi konvencija za ameriško svobodo, imenovana "American Freedom Convention".

Konvencijo je odprl in označil nje pomen sodrug Mahlon J. Barnes, tajnik in načelnik zasnovane organizacije, ki naj ima nalogo osvoboditi poli-

tične jetnike in obsojence izza vojne in voditi protimilitaristično propagando v Ameriki.

Konvenciji se je odzvalo veliko število delavskih organizacij-unij, kakor tudi političnih in kulturnih ter prosvetnih skupin s svojimi centralami. Vseh delegatov je bilo 298, reprezentujočih 1,500,000 članov.

Jugoslovansko socialistično zvezo je zastopal sodr. Frank Petrich, njen tajnik.

Otvoritevni govor je imel sodr. Seymour Stedman, znani delavski advokat in govornik, ki je slikal navzočim trpljenje in brezpravje, ki je zadelo mnogo državljanov v teku vojne radi drastičnih zakonov, ki so omejevali svobodo tiska, izražanja, shajanja in celo misli.

Poleg Stedmana so govorili še Irwin St. John Tucker, o političnih jetnikih; Roger Nash Baldwin, o svobodi veroizpovedanja in ugovarjanje proti vojni; H. Austin Simons, o kaznovanju jetnikov s palico Chas. T. Halliman, o amerškemu sistemu vojnega sodnega dvora; Albert De Silver, o historičnemu ozadju svobode govora in tiska; Arthur LeSuer o legalni profesiji in državljanskih pravicah; James H. Maurer, o potnih listih; Ducean McDonald, o industrialnih vojnih jetnikih.

V nedeljo dne 28. septembra, to je ob zaključku konvencije, se je vršil v unijski dvorani organiziranih konduktorjev in motormanov, velik imponanten shod, katerega se je vdeležilo več tisoč ljudi. Nastopilo je več govornikov.

Konvencija, ki se je izrekla za stalno organizacijo, je izvolila več stalnih odborov, ki bodo skrbeli, da se konvenčni sklepi in resolucije izvrše, kakor hitro bodo dovolila zato potrebna sredstva.

Pred vsem namerava zato izvoljeni odbor predložiti kongresu tozadevno spomenico, v kateri konvencija zahteva osvoboditev političnih jetnikov, svobodo tiska, govora in shajanja.

V prvi vrsti potrebuje odbor za pota in sredstva, novcev.

V načelni izjavi, ki jo je konvencija sprejela soglasno, je na koncu sledeči apel:

„Apeliramo in spodbujamo vse elemente, ki ljubijo svobodo, da gredo takoj na delo in se tako organizirajo, da bo njih vspeh za doseg zahtevanih državljanskih pravic, izdaten. Posebno priporočamo vsem delegatom, ki zastopajo delavske organizacije, naj delajo nato, da vzbude v delavcih solidarnost za skupno akcijo vsega delavstva, in na ta način zasigurajo boju za svobodo, vspehe.

Dalje spodbuja American Freedom konvencija k tej organizaciji spadajoče skupine, naj store vse, kar je mogoče, da pomagajo finančno in moralno z izdatno podporo temu boju za osvoboditev in organizacijo tako učvrste, da bo druga konvencija, ki se vrši drugo leto, zastopana še v večjem številu, kakor je bila prva. To naj bo ob enem svarilo vsem tistim, ki učvrščujejo svojo tiranijo in svojo moč ter odlašajo s svobodo.”

Nekatere važnejše zaključke te konvencije, objavimo prihodnjič.

Nekaj za tiste, ki žele postati državljanjani.

(Konec.)

Senat.

Vprašanje: Of what does the Senate consist? (Kako je sestavljen senat?)

Odgovor: Of two senators from each State. (Iz dveh senatorjev iz vsake države).

Vprašanje: How are these senators elected? (Kako so izvoljeni senatorji?)

Odgovor: They are elected by the people. (Izvoljeni so potom ljudstva.)

Vprašanje: What is their term of office? (Kako dolgo poslujejo?)

Odgovor: Six years. (Šest let.)

Vprašanje: What are the names of the two senators from the State in which you live? (Kako se imenujeta tista dva senatorja iz države, v kateri živiš?) Navedi imena.

Vprašanje: Who is the presiding officer, or president of the Senate? (Kdo je predsednik senata?)

Odg.: The Vice President of the United States. (Podpredsednik Zedinjenih držav.)

Zbornica poslancev ali kongres.

Vprašanje: Of what does the House of Representatives consist? (Kako je sestavljena zbornica poslancev?)

Odg.: Of Representatives from each State. (Iz zastopnikov vsake države.)

Vpraš.: How are these representatives elected? (Kako so zastopniki izvoljeni?)

Odg.: By a direct vote of the people. (Potom direktnega glasovanja ljudstva.)

Vpraš.: What is the length of their term of office? (Za koliko časa so izvoljeni?)

Odg.: Two years. (Za dve leti.)

Vpraš.: How is the number of representatives from each State determined? (Kako je določeno število zastopnikov iz vsake države?)

Odg.: According to the population of the State. (Na podlagi prebivalstva v državi. (Each State is divided into congressional districts from each of which there is one representative. (Vsaka država je razdeljena v kongresne distrikte ali okraje, iz katerih pride po en zastopnik.) The population is determined by Congress after each national census. (Prebivalstvo je določeno na koncu vsakega ljudskega štetja po kongresu.)

Vpraš.: How many representatives are there from state in which you live? (Koliko zastopnikov pride iz države, kjer živiš?)

Vpraš.: Who is the representative from the district in which you live? (Kdo je zastopnik v okraju kjer živiš?) Navedi ime.

Eksekutiva.

Izvrševalnemu oddelku je poverjena moč za izvrševanje zakonov potom civilnih uradnikov na sodnih in v raznih oddelkih vlade, in če je potrebno potom armade in mornarice.

Vpraš.: Who is the chief of the executive branch? (Kdo je glavar izvrševalnega oddelka?)

Odg.: The President of the United States. (Predsednik Zedinjenih držav.)

Vpraš.: What are the requirements to become President? (Kaj se zahteva, da postane kdo predsednik?)

Odg.: That he shall be a native born citizen of the United States, shall have attained to the age of 35 and been 14 years a resident of this country. (Biti mora rojen državljan Zedinjenih držav, doseči mora 35to leto in prebivati 14 let v tej deželi.)

Vpraš.: For how Long is the President elected? (Za koliko časa je izvoljen predsednik?)

Odg.: For a term of four years. (Za dobo štirih let.)

Vpraš.: How is President elected? (Kako je izvoljen predsednik?)

Odg.: By a member of electors from each state, who are elected by the people. (Potom števila elektorjev, ki so izvoljeni potom ljudstva.)

Vpraš.: How many Presidential electors are there from each state? (Koliko elektorjev je iz vsake države?)

Odg.: As many as there are members in Congress which includes Senators and Representatives. (Toliko kolikor je članov v kongresu, kar vključuje senatorje in zastopnike.)

Vpraš.: What other Office has the President? (Kakšen drug urad ima predsednik?)

Odg.: Commander in Chief of the army and navy. (Glavni poveljnik je armade in mornarice.)

Vpraš.: Who is next in office to the President? (Kdo je prvi v uradu za predsednikom?)

Odg.: Vice-President. (Podpredsednik.)

Vpraš.: How is Vice President elected? (Kako je izvoljen predsednik?)

Odg.: He is elected at the same time and in the same manner as the President. (Ivoljen je takrat in na isti način, kakor predsednik.)

Ta dežela se imenuje Zedinjene države, ker je sestavljena iz gotovih teritorijev in bivališč, ki se imenujejo države.

Vseh držav je 48, ki so združene pod narodno vlado v Washingtonu.

Imena držav in njih glavna mesta so sledeča:

Ime države.	Ime gl. mesta.
Alabama	Mongomery
Arizona	Phoenix
Arkansas	Little Rock
California	Sacramento
Colorado	Denver

Connecticut	Hartfort
Delavare	Dower
Florida	Tallahassee
Georgia	Atlanta
Idaho	Boise City
Illinois	Springfield
Indiana	Indianapolis
Iowa	Des Moines
Kansas	Topeka
Kentucky	Frankfort
Louisiana	Banton Rouge
Maine	Augusta
Maryland	Annapolis
Massachusetts	Boston
Michigan	Lansing
Minnesota	St. Paul
Mississippi	Jackson
Missouri	Jefferson City
Montana	Hellena
Nebraska	Lincoln
Nevada	Carson City
New Mexico	Santa Fe
New Hampshire	Concord
New Jersey	Trenton
New York	Albany
North Carolina	Raleigh
North Dacota	Bismarek
Ohio	Columbus
Oklahoma	Oklahoma City
Oregon	Salem
Pennsylvania	Harrisburg
Rhode Island	Providence
South Carolina	Columbia
South Dakota	Piere
Tennessee	Nashville
Texas	Austin
Utah	Salt Lake City
Vermont	Montpelier
Virginia	Richmond
Washington	Olympia
West Virginia	Charleston
Wisconsin	Madison
Wyoming	Cheyenne

Imena teritorijev in njih glavnih mest so sledeča:

Alaska	Juneau
Hawaii	Honolulu
Porto Rico	San Juan
Panama	(Canal Zone)
Philipine Islands	Manila

Zveza teh držav in teritorijev tvori Zedinjene države. Vse se pa nazivlje Zedinjene države ameriške.

DRŽAVNA VLADA.

Vsaka država ima svojo vlado, temelječo na svoji ustavi, ki pa ne sme biti v nobenem slučaju v protislovju z ustavo Zedinjenih držav.

Vpraš.: What are some of the representatives of the State government? (Kaj so nekateri zastopniki državne vlade?)

Odg. Governor, Lieutenant-Governor, delegates in the Legislature called Senators and Representatives and others. (Governor, podgovernor, delegatje postavodaje imenovani senatorji, poslanci zbornice in drugi.)

Vpraš.: Of what three branches does the government of each State consist? (Iz katerih treh oddelkov sestoji vlada v vsaki državi?)

Odg.: 1. Legislative, 2. Executive, 3. Judicial. (I postavodajnega, 2. izvrševalnega, 3. pravnega.)

Vpraš.: What body of men make the laws for each State? (Katero telo dela zakone za vsako državo?)

Odg.: The State Legislature. (Državna postavodaja).

Vpraš.: Of what does the State Legislature consist? (Kako je sestavljena državna postavodaja?)

Odg.: Senate and House of Representatives. (Iz senata in zbornice poslancev.)

Vpraš.: How many Senators and how many Representatives are there in each State? (Koliko senatorjev in koliko zastopnikov ali poslancev je v vsaki državi?)

* Odg.: The number depends upon the population. (Število je odvisno od prebivalstva).

Vpraš.: How are State laws made? (Kako se delajo državni zakoni?)

Odg.: Laws are made by State Legislature for State in a manner very similar to those made by Congress for the United States. (Zakoni se delajo potom državne postavodaje zelo podobno načinu, kakor se delajo zakoni potom kongresa Zedinjenih držav).

Vpraš.: How are the Governor and members of the State Legislature elected? (Kako so izvoljeni Governor in člani postavodajne zbornice?)

Odg.: By a direct vote of the people. (Potom direktnega glasovanja ljudstva).

Vpraš.: Who is the Governor of the State in which you live? (Kdo je Governor v državi, kjer živiš?) Navedi njegovo ime.

Vpraš.: Where does the State Legislature meet? (Kje zboruje državna postavodaja?)

Odg.: At the capital city of each State. (V glavnem mestu vsake države).

Vpraš.: What is the capital city of the State in which you live? (Kako se imenuje glavno mesto države, kjer živiš?) Navedi ime glavnega mesta.

Duplikat naturalizacijskega papirja.

Če se ti prvi ali drugi papir, ki si ga vzel pod novim zakonom, izgubi ali vniči, in želiš imeti duplikat, moraš vložiti pri sodnijskemu pisarju, kjer je bil vzet prvi ali drugi papir, aplikacijo za duplikat. Prosilec mora dati zapriseženo izjavo, v kateri mora biti navedeno, kako, kdaj in kje je bil papir izgubljen ali vničen. Aplikacijo predloži sodni pisar biroju za naturalizacijo, in če je odobrena, bo sodni pisar pooblaščen izdati zaželjeni duplikat.

Nekaj o lokalni vladi.

Mestna ali lokalna vlada je ljudska vlada potom župana (mayorja) in mestnega sveta, katere izvoli ljudstvo. Glavni uradnik lokalne ali mestne vlade, je župan ali mayor. Zakoni mestne vlade se imenujejo ordinance ali-odloki.

Postavodajalci lokalne ali mestne vlade se imenujejo aldermani ali koncilmani. Aldermani skupaj z županom, tvorijo mestni svet ali City Council.

Nekaj o okrožnih ali County uradnikih.

Glavni uradnik okrožja ali Countyja, trga ali fare, so predsednik oskrbovalne komisije, sodniki, šerifi, sodni pisarji, rekorderji ali vpisovalci in blagajnik. Vsi ti so izvoljeni potom ljudstva. Tvoj glas je en glas od teh glasov. Na ta način je vsa oblast od najnižjega uradnika pa do najvišjega — do predsednika Zedinjenih držav, v tvojih rokah. S svojim glasom jim daš pravico in moč. Vsled tega je zelo važno, da znaš in razumeš, kako dalekosežne so pravice državljanov Zedinjenih držav.

Kdor želi postati državljan Zedinjenih držav, mora dati sledečo zapriseženo izjavo zvestobe:

Jaz (ime in priimek) slovesno izjavljam pod prisego, da bom absolutno in popolno prekleal in se odrekel podaništvu in zvestobi kateremukoli tujezemskemu princu, potentatu, državi ali glavarju in zlasti ..... (navedi vladarsko hišo), katere podanik sem bil. Da bom podpiral in branil ustavo in zakone Zedinjenih držav proti vsem tujim in domačim sovražnikom, in resnično izvajal zvestobo in pripadništvo iste, v to mi pomagaj bog.

Dobava potnega lista.

Naturaliziran državljan lahko dobi potni list, če predloži svoj naturalizacijski certifikat (drugi papir) pri sodnijskem pisarju in vloži zanj aplikacijo pri sodnji državnega oddelka.

Preskrbeti mora tri svoje fotografije 3x3 palce v veliosti, poleg tega mora imetieno pričo, ki je državljan Zedinjenih držav.

NEKAJ ZGODOVINE.

Predsedniki Zedinjenih držav od leta 1879 do danes:

George Washington	1789-1797
John Adams	1797-1801
Thomas Jefferson	1801-1809
James Madison	1809-1817
James Monroe	1817-1825
John Quincy Adams	1825-1829
Andrew Jackson	1829-1837
Martin Van Buren	1837-1841
Wm. H. Harrison	1841-1841
John Tyler	1841-1845
James K. Polk	1845-1849
Zachary Taylor	1849-1850
Millard Fillmore	1850-1853
Franklin Pierce	1853-1857
James Buchanan	1857-1861

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6129 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠE, 1128 Fabyan St., City View, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROSELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POBOTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANCO TEROPČIČ, R. 1, Banonza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Členjena društva, oziroma njih uradniki, se uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštних, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslavljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma sазnanijo uradu glavnega tajnika, da se v prikladaje popravi.

UTRINKI.

V Nemčiji ne marajo monarhisti pokopati svojih upov. Sedanja doba se jim pač ne zdi primerna, da bi nastopili s svojimi načrti, pripravljajo se pa za bodočnost, ker mislijo, da pride čas, ko bodo tla za njihovo setev ugodna. S prvim delom svojih nazorov imajo pač prav. Danes bi gotovo klaverno pogoreli, če bi jim prišlo na misel stopiti pred narod s kakšnimi monarhističnimi predlogi. Danes ne dobe niti pri Hohenzollernih samih odziva, ker menda ta ljubezniva familija sama razume, da bi bila vsaka taka pustolovščina brezupna, povrh pa nevarna, ker bi se lahko še to izgubilo, kar je bilo rešeno.

Abraham Lincoln	1861-1865
Andrew Johnson	1865-1869
Ulysses S. Grant	1869-1877
Rutherford B. Hayes	1877-1881
James A. Garfield	1881-1881
Chester A. Arthur	1881-1885
Grover Cleveland	1885-1889
Benjamin Harrison	1889-1893
Grover Cleveland	1893-1897
William McKinley	1897-1901
Theodore Roosevelt	1901-1909
William H. Taft	1909-1913
Woodrow Wilson	1913-1919

Važen dodatek.

Ravno ob zaključku te priredbe prinašajo listi vest, da se pripravlja v kongresu Zedinjenih držav nova predloga, s katero bo, če se sprejme, in če jo predsednik potrdi, naturalizacijski zakon v marsičem izpremenjen.

Glavne izpremembe, če bo ta zakon sprejet, se nanašajo na sledeče:

Tujezemci, ki se mislijo naseliti v Zedinjenih državah, bodo smeli, ako ne podajo izjave, da namestavajo stalno živeti tukaj in postati državljani, ostati samo šest mesecev v deželi, sičér jih zadene deportacija.

Tujezi, ki se zglase, da žele ostati tukaj in postati državljani, se bodo morali vsako leto enkrat zglašiti pri okrajnih oblasteh, ali pa v uradu za naseljevanje. Prvi papir bo moral biti vzet najkasneje po preteku treh let bivanja v Zedinjenih državah. Drugi papir pa bo mogoče dobiti šele po preteku osmih let. Na ta način, pravi poročilo, dobe tujezemci priliko, da se nauče angleškega jezika.

V zvezi z nameravanim zakonom bodo prizadeti z deportacijo vsi tisti, ki so v teku sedanje vojne vrnili prvi papir z namenom, da se odtegnejo vojaški službi, ali ki so iz drugih razlogov zanemarili dobavo državljanstva.

Kakor rečeno, to še ni zakon, in morda tudi ne bo, vendar je dobro, da so čitatelji o tej nameri poučeni.

Iz Madrida poročajo, da pride bivši avstrijski cesar Karl s svojo družino v Santander in da bo živel v gradu Magdalena, ki ga je baje dal kralj Alfonso urediti za sprejem abdiciranega vladarja. Španska vladajoča družina je sama habsburškega porekla in zato ni posebno čudno, da izkazuje Alfonso gospodu Karlu svoje simpatije na tak način. Ta preselitev bi lahko vzbudila mnenje, da so Habsburžani definitivno opustili nade na povratek na tron. Španija je v resnici precej daleč od Dunaja, ali ta oddaljenost ima za pretendenta lahko tudi svoje ugodnosti. V španskem gradu bo imel dovolj miru in če namerava kakšne intrige, jih bo tam lože pletel, kakor v Švici, kjer ne vidijo radi monarhističnih spletkarij. Dežele, ki so bile nekdanj pod habsburško vlado, bodo na vsak način pametno ravnale, če bodo pazile, kaj da se godi v Španiji.

Neki Ignatius T. Lincoln, nemški agent, ki je bil nekaj časa član angleškega parlamenta, med vojno pa daljši čas interniran, je bil v Amerongenu, od koder se je nagloma vrnil v Berlin s svojim gostom, nekim "gospodom Andersenom". Mislili so, da je prišel Lincoln v Amerongen z namenom, da dobi od bivšega cesarja direktne besede za pristaše Hohenzollernov v Nemčiji. V tem smislu je tudi govoril z zastopniki ameriškega tiska, toda po sprejemu pri Viljemu je moral molčati in zdi se, da ni slišal nič takega, kar bi bil rad slišal.

Monarhisti v Nemčiji so bili poparjeni, ko so slišali, da je hohenzollernska družina zadovoljna v Holandiji in da ne misli na povratek. Sami pa neprenehoma širijo vesti, s katerimi bi radi okrepili monarhistično mišljenje. V Holandiji jih je bila že cela truma in eden izmed njih je pravil o situaciji v Nemčiji sledeče:

"Hohenzollerni so še vedno zelo priljubljeni v Nemčiji, zlasti kronprinc in pruski princ Heinrich, brat nekdanjega cesarja, ter kronprincova soproga. Morda se kajzer ne vrne več na nemški prestol, toda naša stranka je prepričana, da bo eden ali drugi izmed Hohenzollernov prejalislej zopet vladal v Nemčiji."

S pravljicami o priljubljenosti Hohenzollernov pač ne bodo monarhisti vjeli mnogo kalinov, zlasti ne sedaj, ko prihaja krivda te družine za vojno tudi v Nemčiji na dan. Kar se po vsem tem jasno spoznava, je le to, da ima Nemčija elemente, ki ne bodo opustili monarhistične ideje, dokler ne izgine zadnje upanje in da bo dežela vsled tega imela še dovolj sitnosti zaradi njih.

Depeša iz Omska naznanja, da je Kolčak dne prvega septembra začel z ofenzivo proti boljševikom. Če ne bo imel več sroče, kakor z dosedanjimi ofenzivami, postane njegovo vojskovanje kmalu opereta.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912

of Proletarec, published weekly at 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill., October 1st 1919.

State of Illinois, County of Cook, ss.

Before me, a notary public, in and for the state and county aforesaid, personally appeared Frank Zaitz, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Proletarec and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management, of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to-wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are: Publisher, South Slavic Workmen's Publishing Company, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.; editor, Etbin Kristan, 2528 South Ridgeway Avenue, Chicago, Ill.; managing editor, Etbin Kristan, 2528 South Ridgeway Avenue, Chicago, Ill.; business manager, Frank Zaitz, 2124 South Crawford Avenue, Chicago, Ill.

2. That the owners are: (give names and addresses of individual owners, or, if a corporation, give its name and the names and addresses of stockholders owning or holding 1 per cent or more of the total amount of stock.) Slovenian Section of the South Slavic Socialist Federation.

Trustees: Philip Godina, 2514 So. Karlov Avenue; Frank Zaitz, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.; John Molek, 4908 W. 31st St., Chicago, Ill.; Frank Podipeec, 5039 — 25th Place, Cicero, Ill.; Frank Mrgole, 5038 — 25th Place, Cicero, Ill.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 per cent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are:

state.) None.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest, direct or indirect, in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

FRANK ZAITZ, Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 25th day of September 1919.

ANTON O. LANDES, Notary Public.

(My commission expires April 26th, 1922.)

Če bi Lloyd George povedal kaj natančnejšega o uredbi tega novega sveta, kakor si ga on misli, bi bil njegov proglas bolj razumljiv in lažje bi se o njem govorilo. Tak svet, kakor govori angleški ministrski predsednik o njem, želi vse zavedno delavstvo, vprašanje pa je, na kakšni podlagi je tak svet mogoč. O tem nam ni Lloyd George žal ničesar povedal.

ZA \$3.95 VIDITE POTEK VSE ZADNJE SVETOVNE VOJNE.

Vojna je končana. Ali ne bi želeli videti, kako so se vršile kolosalne bitke v Franciji, Belgiji, Rusiji, Italiji, Srbiji, Angliji in drugih krajih Evrope? Ali ne bi želeli videti bitke med submarinkami in bojnimi ladjami? Ali boje eroplanov visoko v zraku? Pokončana polja in mesta, razdejane palače in cerkve, vse grozne posledice vojne?

Vse to lahko vidite doma v natančni obliki in vse to brez stroškov, v našem novoiznajdenem STEREOOKOPU. Vse slike so vzete direktno na bojiščih in kadar boste gledali te slike v tem Stereoskopu, boste videli prizore v naravi, takorekoč živi obliki. Čitanje knjig in časopisov o vojni vam ne more dati tako jasne slike o vojnih prizorih, kakor če gledate vso stvar pred vašimi očmi jasno v slikah v našem STEREOOKOPU. STEREOOKOP je zelo lično in trpežno izdelan in je poraben za mnogo let. Slike, ki jih prejmete z njim, vam bodo trajen spomin na zadnjo svetovno vojno.—STEREOOKOP s šestimi serijami slik, nanašajočih se na zadnjo vojno, skupno 150

slik, prodajamo po \$3.95 in ta prodaja bo trajala le kratek čas. Vrednost teh slik in Stereskopa je najmanj \$10.00 in ga lahko kupite edinole od nas. Je nekaj absolutno novega in interesantnega za vsak dom; če želite imeti to krasno delo, in ob enem prihraniti denar, pošljite vaše naročilo takoj predno bodo šle cene kviško.—NE POŠLJITE NOBENEGA DENARJA V NAPREJ. Z naročilom pošljite le 50c v znakmah ali denarju za pošiljalne in poštno stroške. \$3.95 pa plačate po prejemu stereskopa in slik. Pošljite naročilo takoj na

VARIETY SALES COMPANY, Dept. 72 B, 1136 Milwaukee Ave., Chicago, Ill.

Prebavna tonika

Vaš prebavni sistem potrebuje večkrat dobre tonike, katera naj bi ojačala in pospešila zdravo delovanje prebave, zadostila vašem splošnem blagostanju, povrnila slast do jedil, vredila zaprtnico in odgnala stran vse nerednosti.

Severa's Balsam of life

(Severov življenski balzam) se vam nudi za enako toniko, to pa, ker vemo iz lastne skušnje, da je pravilno zdravilo za navadno zaprtnico, slabo prebavo, oslabelost, bolna jetra in splošne bolečine. Vživalo naj bi se vedno po jedi. Cena je 85 centov in 4 cente davek, dobi se v vseh lekarnah.

W. F. Severa Co., Cedar Rapids, Iowa.

Severa's Medicated Skin Soap

(Severovo zdravilno milo za kožo) je izvrstno in fino antiseptično toaletno milo, za kopanje, izpiranje las in za briti. Izvrstno pri kopanju malih otrok. Cena je 25c. Nič davka.

Severa's Skin Ointment

(Severovo mazilo za kožne bolezni) je zelo dobro mazilo proti srbečinam, garnjem, lišaju, izpahom kože in enakim srbečim boleznim. Cena je 50 centov in 2 centa za davek.

Severa's Tablets for Headache and Neuralgia

(Severove tablete zoper glavobol in nevralgio) se priporoča za odpomoč pri glavobolih. Te delujejo hitro in točno. Cena je 25 centov in 1 cent davek.

Severa's Regulator

(Severov regulator) se priporoča kot za splošno toniko in odpomoč zdravljenja ženskih nerednosti in bolezni. Cena je \$1.25 in 5 centov davka.

Severa's Rheumatic Remedy

(Severovo zdravilo zoper revmatizem) je zelo dobro zdravilo zoper revmatizem, okorelost v sklepih, lumbago in proti revmatični nevralgiji. Brez strahu poskusite to zdravilo. Cena je \$1.25 in 5 centov davka.

Severa's Kidney and Liver Remedy

(Severovo zdravilo za obisti in jetra), katera se navadno spozna pri vnetju obisti in mehurja, vodne bolečine, zlatenici, kisli želodec in hrčtobol. Cena je le 75c in \$1.25 s 3 in 5 centov davka.

Dobri Liniment

Navadite se, da boste redno držali pri rokah, kot garancijo v potrebah, skušeno, zmožno in doprinašujoče zdravilo liniment, kakoršnega vam mi priporočamo, ki je dobro poznana in oglašana zmes pod imenom

Severa's Gothard Oil

(Severovov Gothardsko olje). To je zelo izvrstno delujoče za zunanje pomoči vseh navadnih bolečin, kjer se smatra, da vam liniment lahko največ pomaga. Poskusite to zdravilo proti revmatizmu, kot lumbago, podagra, sijatika, nevralgija, bolečine v hrčtu, okorelost v sklepih in mišicah in za sliščne bolezni. Cena je 30 in 60 centov, z 2 in 3 cente davka, dobi se v vseh lekarnah.

W. F. Severa Co., Cedar Rapids, Iowa.

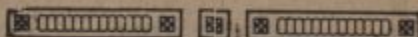
SLOVENC I

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORN I JEDNOT I

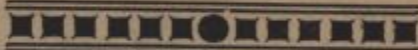
Naročite si dnevnik "Prosveta". List stane za celo leto \$4.00, pol leta pa \$2.00.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ie) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Vsakdo, kdo želi v tej vročini popiti čašo pive, si lahko pomaga s tem, da si ga pripravi sam doma. Ekstrakt najboljše kakovosti za izdelovanje piva in navodila pošiljamo v vse kraje Unije. Zavoj ekstrakta stane \$2.35, iz katerega napravite 10 galonov piva doma. Za pristnost in najboljšo kvaliteto jamči znana pošiljalna tvrdka

FRANK OGLAR,
6401 Superior St., Cleveland, O.

Kadar ...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim stari krajskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel s stari krajem,

obrnite se na

Leo Zakrajšek-a
70-9th Ave.
NEW YORK, N. Y.

Severova zdravila yzdržujejo
zdravje v družinah.

Dobro zdravilo za žene.

To je kar se lahko reče eno od najboljših znanih priprav, ki se jih morejo poslužiti trpeče žene in dekleta kot sredstvo za hitro in trajno od pomoč v svojih izkušnjah nerednosti, ki se tičejo svojega spola. Ime tega zdravila je

Severa's Regulator

(Severov Regulator) in prostor kjer ga dobite je v vseh lekarnah. Seveda morate zahtevati pravega in odkloniti vse ponaredbe, kajti le na ta način ste lahko sigurni, da dosežete najboljši in najhitrejši vspeh. Cena \$1.25 in 5c davka.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
ILLINOIS.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih in otroških oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

“ČAS”

je edina slovenska revija v Ameriki. “Čas” prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 44 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri “Čas”, 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v *Illirija dvorani*, 310—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

Ant. Jeraj, tajnik,
495 Park Str.

NAPRAVITE VAŠO PIVO DOMA ZA 22c GALON.

To ni mehko pivo ali near beer, temveč pravo močno okusno in penasto pivo. Mi vam preskrbimo ekstrakt hmelja in malta “Victoria”, s katerega si potem izdelate po našem navodilu izvrstno pivo. Cena ekstrakta za 14 galonov Lager pive je \$3.00, za Porter pivo \$1.00 več. Delati pivo doma in pošiljanje ekstrakta je dovoljeno. Pošljite denar in mi vam pošljemo pošline prosto blago.

VICTORIA SUPPLY CO.,
656 Morton Bldg., New York, N. Y.

Anton Linhart in sin

Pogrebni zavod in balzamovač

Kočiže in avtomobili.—Privatne ambulance.—Eden najbolj znanih pogrebni zavodov na zapadni strani mesta.

5320 W. 25th Street,
MORTON PARK, ILL.
Tel. Morton Park 42

1344 W. 19th Street,
CHICAGO, ILL.
Telephone Canal 915

Mi pošiljamo denar v vse kraje Slovenije,

Hrvatske, Srbije, Dalmacije,

in

druge dele Jugoslavije.

Vse denarne pošiljatve garantiramo.

American State Bank

1825-1827 Blue Island Avenue,
CHICAGO, ILL.

J. F. Štepinca, pred.

A. J. Krasa, blagajnik.

Nesreča se prigradi — bodite pripravljeni.

Pain-Expeller

pomaga takoj pri spahnenju, udarcu ali opeklinah.

Pazite na znak SIDRO. Po vseh lekarnah po 35c in 60c ali pa pišite na

F. AD. RICHTER & CO.,
325-330 Broadway, New York